Els escuts municipals

En el treball que vàrem publicar amb el títol "Els segells municipals" en el número 1 de *Singladures* dèiem que allí només faríem la relació dels escuts que a través dels anys l'Ajuntament havia fet servir com segell de la Corporació.

Es clar que hi ha d'altres models d'escuts heràldics que han volgut ser el signe d'identificació de la nostra entitat de població, a més dels que han servit com a segell "oficial" de la vila.

Alguns són esculpits en pedra –com el de la llinda de Can Bassa o el del sepulcre del canonge Jaume Almera–, d'altres esgrafiats a les façanes d'edificis –els de la Casa de la Vila antiga (parcialment desapareguts) o el de la coronació del frontó del "Comú" de les Noies–, d'altres dibuixats i acolorits –des del mural de la lluerna de Can Bassa als miniaturitzats dels pergamins del nomenament del primer Consistori–, tallats en fusta –el que l'Associació "Amics de Vilassar" donà a l'Ajuntament o els dels respatllers de cadires i bancs de la nova Casa de la Vila– o senzillament impresos –sobretot en Programes de Festa Major, d'ençà de començaments de segle–.

Hi ha des dels que són purament ornamentals fins als que poc o molt s'ajusten als cànons de l'heràldica, passant pels senzillament "inventats" i que cap vilassarenc no diria que volen representar el nostre municipi. Adhuc la Circular de gener de 1967 - maig de 1968 de l'Associació "Amics de Vilassar" va publicar un estudi heràldic i la proposta d'un nou model d'escut. Cronològicament la darrera versió és la que ha proposat el Departament de Governació de la Generalitat de Catalunya a través de la seva secció d'Heràldica Municipal, a petició de l'Ajuntament i ajustant-lo a l'ortodòxia establerta i de cara a legalitzar-lo.

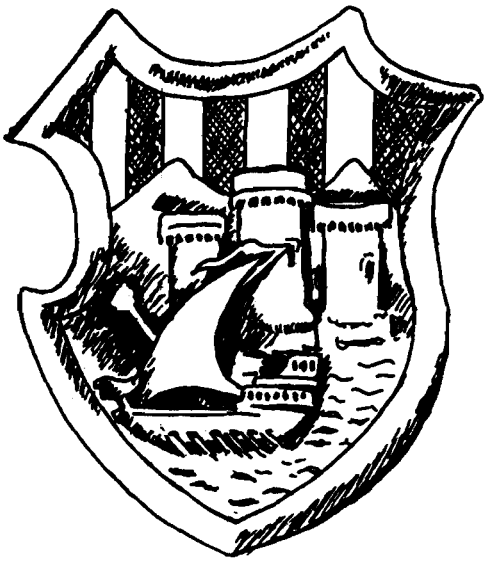
Els 17 models que presentem en aquesta segona part del nostre treball no són tots aquells dels que n'hem pogut tenir coneixement fins avui, que són molts però tots semblants els uns als altres que per no fer-nos repetitius només comentarem els més representatius; bo i així, com es pot veure gairebé tots giren al voltant dels mateixos trets bàsics: les torres de defensa, la mar, Montcabrer, els pals de la casa de Barcelona...

Malgrat que els hauríem volgut presentar per ordre cronològic com en la primera part de l'article, davant de la dificultat de poder datar-los amb un mínim de seguretat hem optat agrupar-los per llur essència física.

Així, començarem pels de pedra i anirem seguint amb els de ferro, fusta, esgrafiats, pintats i impresos, i acabarem amb els "empescats" i els projectes per reformar-lo.

(Ens ha semblat pràctic de reprendre la numeració de les descripcions allà on l'havíem deixada en la primera part d'aquest treball; és per això que la primera d'avui duu el número 17. A més, diguem que per no fer-nos repetitius, algunes descripcions no van acompanyades de cap il.lustració.)

ESCUTS DE PEDRA

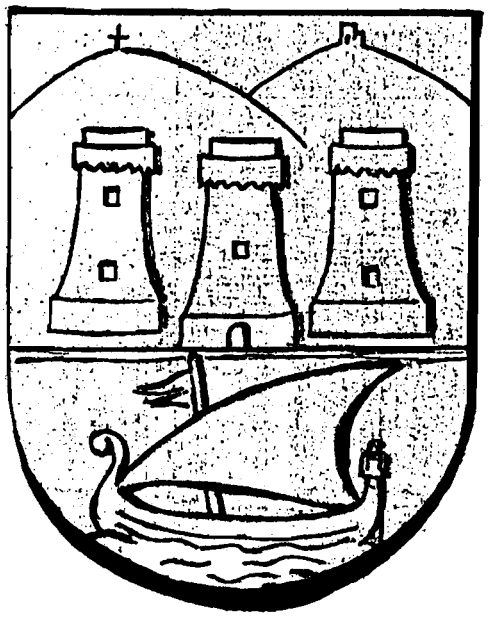
17.– Llinda de Can Bassa, carrer de Sant Pau 3 i 4.

Baix relleu en pedra que forma part de l'exuberant ornamentació modernista de la façana d'aquest edifici obra de l'arquitecte vilassarenc Eduard Ferrés i Puig. A la mateixa llinda, sota de l'escut hi ha la data de la construcció: 1899.

La forma de l'escut és una variant de l'anomenada pell de toro polonès.

Es molt figuratiu: en primer terme, és a dir, a la part baixa, la mar amb una nau que podria ser grega, fenícia o romana, amb vela llatina i un rengle de rems, fantasiós mascaró de proa i un castell de popa de dos pisos; navega rumb al sud.

En segon pla, al darrera de la barca, tres torres de defensa cilíndriques, la central més alta de les dels costats, i que tenen com a fons la muntanya de Montcabrer somada amb la creu, i la de Burriac amb el castell de Sant Vicenç al cim. El quart superior de l'escut, que paisatgísticament correspondria al cel, és ocupat pels quatre pals de la Corona d'Aragó.

18.– La tomba del canonge Jaume Almera i Comas, mort el 15 de febrer de 1919, és de pedra, té forma de sarcòfag i és al creuer de la Capella del Cementiri municipal de Vilassar de Mar.

Entre d'altres ornaments –com un medalló en relleu amb l'efígie de l'il.lustre vilassarenc i unes inscripcions amb la seva biografia, tot això en bronze–, hi ha dos escuts oblongs esculpits a la mateixa pedra: en el de mà esquerra hi ha els quatre pals; en el de mà dreta, l'escut local.

Es com dividit en tres nivells horitzontals: a la part més alta, i com fent de fons al conjunt, les dues muntanyes de Montcabrer i de Burriac, la primera cimejada amb una creu i la segona amb un castell; són gairebé iguals d'alçada, molt arrodonides, i queden repartides simètricament.

Al centre, tres sòlides torres d'una mateixa mida, però com si la central fos un xic avançada respecte a les dues laterals.

A la part baixa de l'escut, una embarcació molt semblant a la de la llinda de Can Bassa i a les dels esgrafiats de l'antiga Casa de la Vila, però aquí sense rems ni castell de popa. Les naus de tots els escuts, sigui quin sigui el seu tipus, sempre naveguen cap al sud.

En morir el 1919 el canonge Jaume Almera fou enterrat a Barcelona, però el 1924 la família començà els tràmits per traslladar les seves despulles al cementiri de Vilassar de Mar, acte que tingué efecte l'agost de l'any 1929.

Encara que tots els detalls estructurals i ornamentals de la tomba ens empenyen a pensar que és obra de l'arquitecte vilassarenc Eduard Ferrés i Puig, el fet que aquest morís el juny de 1928 ens priva d'afirmar-ho si no podem comprovar-ho documentalment.

Les mides de l'escut són: 35 cm. d'amplada x 45 cm. d'alçada.

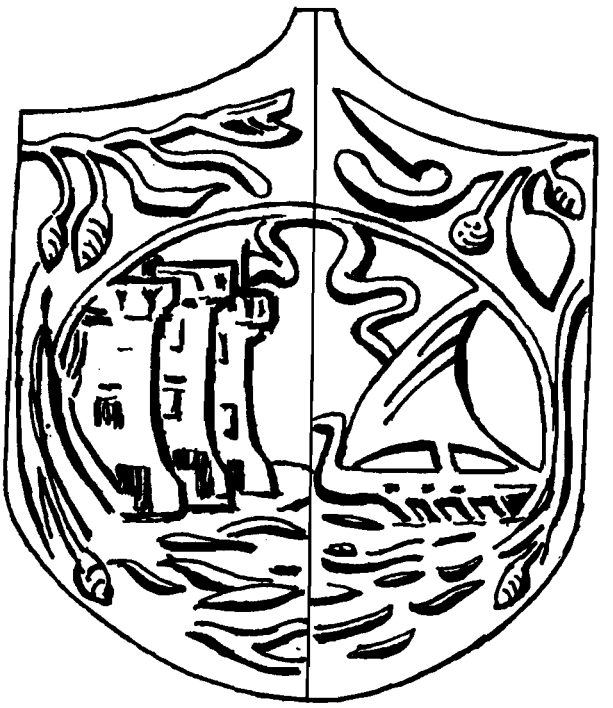
19.– Potser també podríem incloure en aquesta categoria de la pedra l'escut d'obra que corona el frontó de la façana del Comú de les Noies, el Camí Ral, 19-20.

Es del popular tipus caironat.

No hem pogut veure'l prou de la vora per comprovar si els símbols hi eren pintats o esgrafiats, però avui el gruix de les succesives emblanquinades només en deixen endevinar la silueta de les quatre "barres" i de les dues muntanyes.

L'edifici data de l'any 1901.

ESCUTS DE FERRO

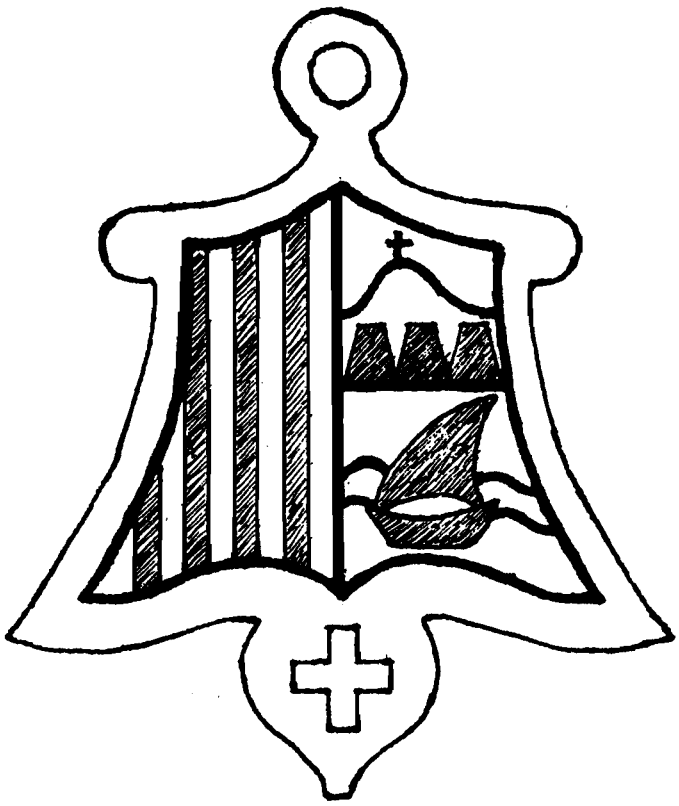
20.– Aquest escut dissenyat per Eduard Ferrés –només guaitant la singular nau no ens podriem errar– és encara més fantasiós que d'altres, ja que aquí els elements figuratius hi són representats "en perspectiva": les tres torres de rigor no són ara una al costat de l'altra, en un mateix pla, sinó una darrera l'altra, mig tapant-se.

L'escena s'insinua com encerclada per una el.lipse molt poc pronunciada: l'eix major, horitzontal, mesura 60 cm. i l'eix menor, vertical, 45 cm.

A l'exterior de l'el.lipse, uns ramatges completen la composició, que fa 70 cm. d'amplada per 80 d'alçada total.

Es fet sobre planxa repussada i forma part de la porta de ferro de la monumental portalada del Cementiri municipal, que fou forjada a la manyeria de Joan Casanovas l'any 1908.

La planxa és dividida verticalment en dues meitats, una a cada batent de la porta.

21.– Quan en entrar a la dècada de 1960, es construí la nova Casa de la Vila, es va encarregar al conegut artista-manyá Lluís Terri, establert a Mataró, que fes els llums que haurían de penjar de l'enteginat del vestibul de la planta baixa del nou edifici, d'acord amb un disseny de Rovira Brull.

El resultat són dos magnífics llums forjats en ferro i en coure plens de detalls simbòlics de la vida marinera del poble (àncores, barques, peixos...).

D'aquests dos llums en pengen en total quatre escuts de contorns originals en els que veiem representats esquemáticament els símbols tradicionals de la nostra heràldica municipal, de coure aplicat a una base de planxa, la silueta de la qual té una forma acampanada.

22.– Hi ha constància fotogràfica de l'existència d'uns rètols municipals a la via pública que consistien en un peu o columna de ferro fos, en la part alta del qual un marc aguantava el plafó indicador. A la part més alta, i també de ferro fos, l'escut municipal, calat, de forma circular, antecessor del que més tard figuraria al paper moneda local emès durant la guerra civil i al segell municipal de la mateixa època (figures 11, 12 i 30).

Vegeu l'indicador de què parlem en l'obra de Vicenç Casanovas i Vilà *Vilassar de Mar històric i monumental*, pàgina 207.

Dècada de 1920.

23.– En els registres del modern sistema de clavagueres de la població hi ha unes tapadores de ferro fos amb una inscripció en relleu que diu: "Alcantarillado. Vilassar de Mar".

Al centre hi ha l'escut de la vila en la versió quadrilonga treta de la talla de fusta que ressenyem amb el número 24.

Aquestes tapadores foren col.locades la dècada de 1970, quan durant uns quants anys va prevaler aquest model de blasó municipal.

ESCUTS DE FUSTA

24.– Talla en fusta de noguera, policromada, de 60 cm. d'alçada total que l'Associació "Amics de Vilassar" donà a l'Ajuntament els anys 1960, amb motiu de la inauguració de la nova Casa de la Vila i perquè decorés les flamants dependències.

La tendència a representar la torre central més alta que les altres dues ja ve del prototipus de Gallissà de 1891, que serví de model a tots els escuts que amb poques modificacions s'han anat succeint després.

Es, però, la primera vegada que l'escut local va cofat amb una corona, que aquí és marquesal, potser perquè les terres de l'actual municipi havien estat de la jurisdicció dels marquesos de Moja.

Es directament inspirat en l'escut quadrilong ramejat que veiem en la majoria d'impresos de la primera i de la segona dècades d'aquest segle, programes de Festa Major principalment, i que és d'autor anònim.

Adorna una paret del despatx de l'alcaldia de la Casa de la Vila.

Mesures: total, amb la corona, 60 cm. L'escut estricte, 34 cm. d'amplada per 42 cm. d'alçada.

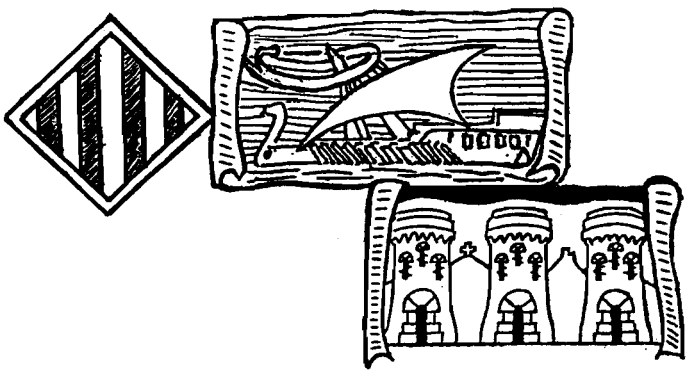
25.– En construir-se l'actual edifici de la Casa de la Vila a començos dels 60 també se la va proveir de mobiliari nou, com els artístics llums del vestíbul i els bancs i cadires del Saló de Sessions i dels vestíbuls.

Aquests seients, de fusta, duen l'escut municipal tallat als respatllers.

Una cadira amb braços per a la presidència té tallat al respatller l'escut quadrilong amb ramatges que va ser usual aquells anys al segell municipal (vegeu els escuts 14 i 15 a la primera part d'aquest treball, publicada al número 1 de *Singladures*).

Onze cadires més senzilles, també amb braços, i nou bancs hi tenen treballat l'escut caironat (vegeu-ne el model a la figura 16).

ESCUTS ESGRAFIATS

26.– Esgrafiats policromats a la façana lateral de l'antiga Casa de la Vila, originals de l'arquitecte Eduard Ferrés i Puig i executats l'any 1900.

Aquesta sanefa és tot el que resta dels magnífics esgrafiats que ornamentaven també la façana principal de l'edifici i que cap als anys 60, en traslladar-se la Casa de la Vila a l'edifici construït de nou a Plaça i habilitar l'antic Hostal com a Museu, varen ser eliminats i tota la façana remodelada. Se'n conservà només aquest fris.

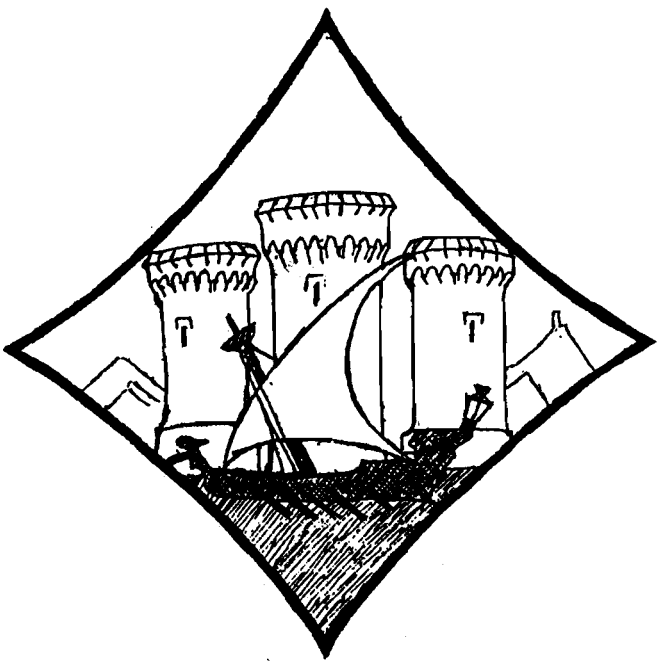
Els elements de l'escut municipal són aquí representats en tres vinyetes separades, que es van alternant. En una hi ha tres torres, totes d'igual alçada. Els dos espais que les separen deixen veure, el de mà esquerra, una muntanya amb una creu al cim; el de mà dreta, una altra muntanya coronada per un castell. En una altra vinyeta, l'embarcació tant característica i tant pròpia dels escuts dissenyats per Eduard Ferrés. Uns escuts caironats amb les quatre "barres" van separant aquestes vinyetes per parelles.

Originàriament aquest fris s'estenia per tota la part alta de la façana principal de l'edifici, en la qual hi havia, a més, dos escuts caironats, un amb les quatre "barres" i l'altre amb els símbols de Vilassar de Mar (tres torres, la nau i dues muntanyes) disposats simètricament sobre els dos balcons que llavors hi havia a la façana.

La decoració d'aquesta façana principal de la primera Casa de la Vila era completada amb un gran escut de la monarquia entre dos lleons rampants a la part alta central, un rètol de grans dimensions que deia CASA CONSISTORIAL hi era dibuixat amb un fantasiós alfabet de traçat modernista, i diferents orles i senefes. La part baixa, de peu pla fins a sota balcons, l'esgrafiat imitava una paret de carreus de pedra.

Avui el conjunt, ben restaurat, no tindria preu.

ESCUTS PINTATS

27.– Una vegada més és Eduard Ferrés qui ens ofereix un altre escut de la vila.

Aquest és pintat en colors naturals en la cornisa de la paret de llevant de l'artística lluerna de Can Bassa, el formidable edifici del carrer de Sant Pau 3 i 4, en la façana del qual també hi ha l'escut que presentem amb el número 17.

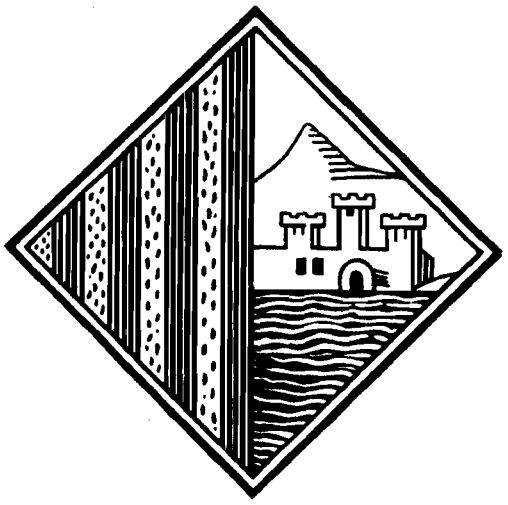
(Diguem, tot de passada, que arquitectònicament aquesta casa no té cap detall desaprofitable, ni exteriorment ni interior. I aprofitem, també, per regraciar la família Bricall-Vidal, que tant amablement ens ha obert les portes totes les vegades que ha calgut.)

L'escut de què parlem és caironat i presenta tots els trets "clàssics" en Eduard Ferrés, com pot comprovar-se a la il.lustració.

Es gairebé calcat a l'esgrafiat que hi havia a la façana de l'antiga Casa de la Vila... Més ben dit, aquell era gairebé calcat d'aquest, perquè era una obra posterior.

ESCUTS IMPRESOS

28.– L'escut caironat, el més característic i aquell amb el que més identifiquem el nostre municipi, potser perquè, tret d'esporàdics escuts de diferents característiques, aquest és el que es manté gairebé intacte d'ençà

de fa prop d'una centúria, quan el Consistori l'adoptà per segell el 1891.

El podem veure en tota mena d'impresos locals des de principi de segle fins encara avui.

A la via pública, és el que hi ha pintat a les papereres.

29.– Escut quadrilong francès que segueix la idea del caironat, però de dibuix més figuratiu i amb l'afegitó d'una creu al cim de Montcabrer (creu que realment hi ha d'ençà del 1707), una muntanya secundària i, en mar, una barca amb vela llatina.

L'exterior és ramejat. A un costat de les tres torres també s'hi ha afegit un arbre: era conegut el Passeig de les Palmeres de Vilassar de Mar, encara que aquí no sembla que es tracti d'aquesta espècie d'arbre. A més, hi fóra un anacronisme.

Aquest model va ser d'ús corrent en impresos de les dues primeres dècades d'aquest segle en publicacions locals, programes de Festa Major, etc.

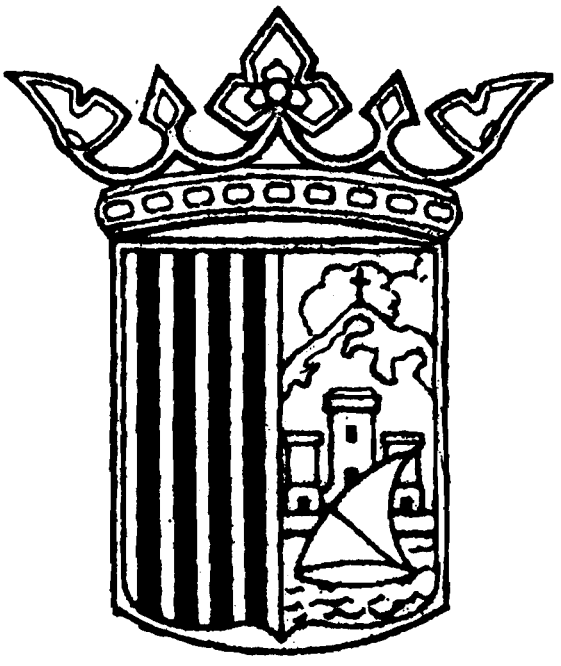
Ha servit més o menys de model a d'altres versions, com el segell municipal usat els anys 1920 (figura 9), i la talla sobre fusta donada per "Amics de Vilassar" (figura 24).

30.– Els elements d'aquest escut circular són gairebé un calc del caironat de 1891 (figura 7), perquè les diferències entre tots dos són mínimes: s'hi ha subsanat l'error que tenia el primitiu amb els quatre pals de la Casa de Barcelona, i s'hi ha fet créixer una muntanyeta secundària. El castell o recinte amb tres torres de defensa és gairebé exacte.

Aquest model figurava al paper moneda local de 50 cèntims i a la primera emissió del d'una pesseta, que el municipi va emetre l'any 1937.

Crida l'atenció l'originalitat de la seva presentació circular i el traç vigorós del dibuix. De fet, però, té un antecessor en el rètol a la via pública en ferro fos de què parlàvem en l'apartat 22, i que datava de cap a la segona dècada d'aquest segle.

31.– Aquest model va ser força corrent els anys 1960, quan el Consistori va acordar de tornar a usar el signe heràldic municipal.

L'hem vist imprès tant en programes de Festa Major com a d'altres papers, i també figurava a les plaques metàl.liques de circulació de bicicletes, ciclomo-

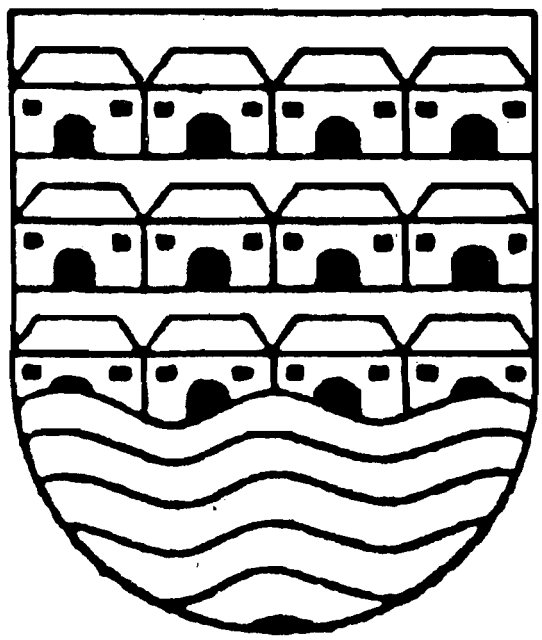
tors, etc.

Es la versió impresa de l'escut tallat en fusta que presentem amb el número 24.

A les tapes de ferro fos del sistema de clavegueres també hi ha en relleu aquest model d'escut.

Així mateix és tallat al respatller de la cadira presidencial que hi ha al Saló de Sessions de la Casa de la Vila.

ESCUTS IMAGINARIS

32.– Tenim esment d'alguns escuts que han estat publicats en obres que tracten d'heràldica municipal i que ens sorprenen per llur fantasia, i alguna vegada per la seva manca de seriositat.

Concretament són tres models.

Els dos primers els trobem a la pàgina 595 de la revista especialitzada en "genealogia, noblesa i armes" (tal com s'autoqualifica) *Hidalguía*, any V, número 23, apareguda el juliol-agost de 1957. Aquest número de la revista i el número anterior eren monogràfics i dedicats a Heràldica Municipal de Catalunya.

La característica més destacada que s'hi veu és el fet que tots els escuts que figuren a l'extens treball han estat unificats de forma i mides, cosa en certa mesura comprensible per exigències d'edició, però, a més, també s'hi han "uniformitzat" els símbols, que són molt esquemàtics.

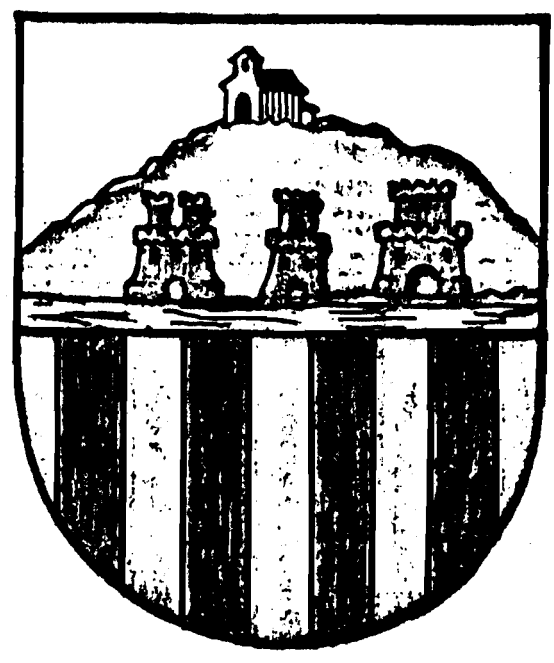
Per a Vilassar de Mar s'hi presenten dos models: el primer és aquest i vol recordar el nostre primitiu de les "cases de Mar" (vegeu els escuts números 1, 2, 3 i 4). Hem de dir que aquests rengles de cases, tal com figuren aquí, es repeteixen (amb onades o sense onades si es tracta d'un poble mariner o terrassà, amb tres carrers o amb dos) en una colla d'escuts d'altres pobles; això vol dir que per a tots els pobles que tenen escuts on hi ha representades edificacions o grups de cases, s'hi ha fet servir aquest únic disseny.

33.– En la mateixa pàgina de la revista *Hidalguía* de què parlàvem al paràgraf anterior, hi ha aquest segon escut atribuït a Vilassar de Mar, en el que s'ha volgut reproduir el segell municipal que va usar-se durant gairebé 75 anys, i que nosaltres presentàvem amb el número 6.

Dins de la seva esquematització podem dir que aquest sí que és identificable com a nostre.

Cal dir, com a curiositat, que la figura de sant Joan que hi veiem apareix al citat article una infinitat de vegades, calcada gairebé a tots els escuts de pobles catalans que tenen per patró aquest sant, que són munió. Ho fem constar només per donar una idea de com són uniformats els dibuixos que il.lustren l'estudi a què ens referim.

34.– *Els escuts heràldics dels pobles de Catalunya* és una obra de Manuel Bassa i Armengol editada per la casa Millà de Barcelona l'any 1968. Com especifica el

seu títol, l'autor va voler recollir-hi els escuts de totes les nostres poblacions, amb llur descripció i la corresponent il.lustració, a tot color.

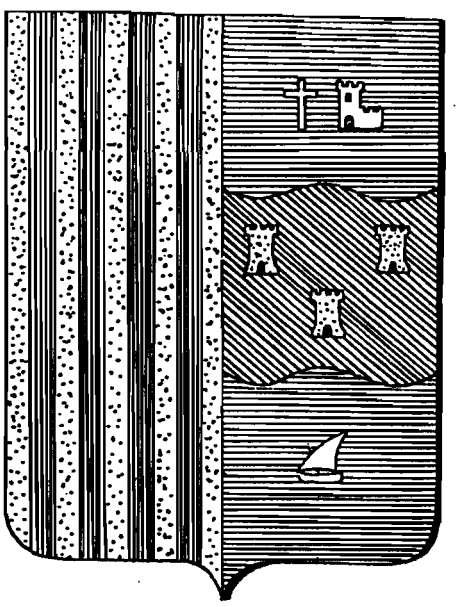
Llàstima que l'estudi no té cap base seriosa i el seu valor és nul, perquè pot dir-se que un gran nombre dels exemplars que s'hi presenten és producte de la imaginació de l'autor. Ho hem pogut comprovar comparant només els que atribueix als pobles de la nostra rodalia, que tan bé coneixem i que en el llibre ens els trobem desconeguts.

El dibuix del de Vilassar de Mar, que reproduïm aquí en blanc i negre, hi apareix a la pàgina 303, amb el número 1.043.

I a la pàgina 318 ens en fa la descripció, que diu al peu de la lletra:

Vilassar de Mar. Escut. Una muntanya cimejada d'una ermita; al peu de la muntanya, tres castells ran de mar. Tot colors naturals. Tallat d'or, quatre pals vermells.

PROJECTES

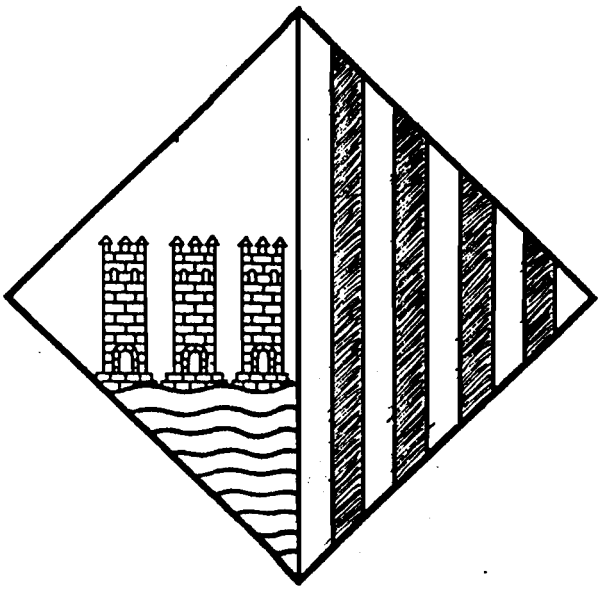
35.– L'Associació "Amics de Vilassar" en la seva Circular als Socis de maig del 1968, publica un escrit anònim de l'entitat que es titula *Projecto de adaptación del escudo de Vilassar de Mar de acuerdo con la ortodoxia heráldica,* i que va il.lustrat amb el dibuix que aquí reproduïm.

L'article comença passant revista als escuts que ha tingut el municipi (quatre (!), segons s'hi diu).

Segueix una curta exposició de terminologia heràldica, i tot seguit hi ha la descripció de l'escut que s'hi proposa. Resumint-ho, l'autor diu que ha volgut incloure tots els elements que tradicionalment té el nostre escut, però ajustant-se a les normes de l'heràldica.

Acaba amb l'oferiment del projecte a les autoritats locals per si s'escau adoptar-lo oficialment.

(No sabem si per part de l'autor o d'"Amics de Vilassar" mai va arribar a fer-se cap tràmit en aquest sentit).

36.– Amb motiu que l'any 1984 es commemorés el segon centenari de la creació del nostre municipi va plantejar-se la conveniència d'oficialitzar l'escut municipal (vegeu la introducció del present estudi al número 1 de *singladures*).

El maig de 1984 l'Ajuntament va rebre l'informe elaborat per Armand de Fluvià, heraldista, assessor d'Heràldica Municipal del Departament de Governació de la Generalitat de Catalunya.

L'informe comença amb un resum històric de la vila, de l'ús dels seus diferents escuts, etc.

Segueixen unes consideracions referents a les normes heràldiques i als símbols d'identificació del municipi, als superflus, i als "romàntics" o paisatgístics.

Acaba amb la descripció de l'escut proposat i el corresponent disseny, que és el que copiem aquí.

(Podeu veure un extracte de l'informe a l'article que sota el títol "L'escut heràldic municipal" va ser publicat al número 21 del *Butlletí d'Informació Municipal,* Vilassar de Mar, febrer de 1985).

VARIA

Com a cloenda, diguem que l'escut de la nostra vila ha estat presentat també d'altres maneres, posem per cas com a ornament de la via pública en les grans solemnitats (com mostren les fotografies de les pàgines 64, 65 i 77 de l'obra *Vilassar de Mar monumental i històric,* de Vivenç Casanovas), i àdhuc brodat artesanalment a mà, com en l'estendard del Sometent (vegi's la mateixa obra ara citada, pàgina 59) o en el penó del cor "Lo Planter" de l'Agrupació Catalanista local (pàgines 79 i 85).

El vilassarenc d'adopció Rafel Monjo i Segura confeccionà dos pergamins dels nomenaments del primer batlle i del primer Consistori en els quals també figura, entre d'altres, l'escut miniat del nostre poble.

Es segur que anant espigolant ens en sortirien d'altres, però ens ha semblat que amb els 16 segells